TÕULOOMAKASVATUS

29
1|2025

Eesti Tõuloomakasvatuse Liit

EMÜ Veterinaarmeditsiini ja Loomakasvatuse Instituut

TÕULOOMAKASVATUS
Eesti Tõuloomakasvatuse Liit
EMÜ Veterinaarmeditsiini ja Loomakasvatuse Instituut

LOOMAKASVATUS

4 Regionaal- ja Põllumajandus-ministeeriumi toidujulgeoleku aastaraamat 2025
6 Piimaveiste jõudluskontrolli tulemustest 2024. aastal
9 Piimakarja majandamise ja kestlikkuse indeksid

TEADUS

13 Genoomtestimine võimaldab aretustöös aega kokku hoida
14 Põhjamaades on embrüosiirdamine veiste aretuses kasvav trend

LOOMATERVIS

17 Sõrahaiguste esinemus ja sõrahooldus praktikad Eesti veisekarjades
20 Veiste taudid sunnivad võtma kasutusele karme piiranguid

ETKÜ

22 Tunnustati loomakasvatussektori parimaid
24 Eesti superpullid tulevad Keavast
26 Parim tõupull 2025 selgus tasavägises võistluses
29 Eesti pullide veebioksjonil on kindel koht rahvusvahelisel turul
30 Viking Genetics näeb eesti punase tõu aretuses suurt potentsiaali
31 GGI-SPERMEXi veisetõugude aretus ja genoomtestimine
33 Aserbaidžaan soovib osta tuhandeid veiseid
35 Uskumatuna näiv Usbekistan
37 Eesti põllumajandusettevõtetel on, millega Türgi turgu vallutada
38 Türgi farm, kus tootmine lõpptoodanguni toimub kohapeal
39 Usbekkide koolitus annab veiste ekspordile hoogu juurde

LIHAVEIS

41 Veiseliha nappus Euroopas ja Eestis: põhjused, tagajärjed ning võimalikud lahendused
43 Lihatööstused konkureerivad igapäevaselt tooraine pärast
44 Mehhiko šarolee kasvatajad näitasid haaret

PÕLISTÕUD

48 Meie maakari täna
52 Lühiülevaade kihnu maalamba säilitamisest 2025. a seisuga
54 Eesti Hobuse Kaitse Ühing 25

LINNUKASVATUS

56 MTÜ Eesti vutt F39 jõudluskontrolli 2024. a tulemused

SEAKASVATUS

60 Valitud Euroopa riikide sigade heaolu ja karjatervise kavad

TASUB TEADA

64 Mercosuri leping tõotab tuua kasu Eesti loomakasvatajatele

UUDISED

67 Minister Terras: põllumajanduse otsetoetused kasvavad 80 protsendi tasemele
69 Põllumajanduse nõukoda: iga uus nõue teeb tegutsemise keerulisemaks ja tõstab tootmiskulusid
70 Priit Dreimann: põllumajanduse tulevik on tihedalt seotud maaelu üldise arenguga
71 Eestist pärit pull krooniti Euroopa tšempioniks
72 ETKÜ laiendas loomade eksporti Iraaki
73 Kaiu LT rekordlehm tõusis läbi aegade piimatootmise tippu
74 Eesti kinnitati 2029. aasta Charolais Charbray Internationali tehnilise konverentsi korraldajaks!

54

Esikaanel: Tõupullide konkurss 2025 Keavas, Maria Liisa Luur tõupulliga.
Foto: Liis Ira

Autoriõigus ja varalised õigused kuuluvad Eesti Tõuloomakasvatuse Liidule. Kõik autoriõigused on kaitstud.

Toimetaja: Juuli Nemvalts
Korrektuur: Lembi Kaasik
Makett: Anu Maarand
Trükk: OÜ Paar

AADRESS:
Aretuse 2, Märja
61406 Tartu MK
Tel: 5393 7456
www.etll.ee

Ajakirja numbrid on nähtavad **www.etll.ee**

Muutused testivad meie kohanemisvõimet

Tõuloomakasvatus on Eesti põllumajanduse vundament, kandes endas rolli, mis ulatub toidujulgeolekust elukeskkonna tasakaaluni. Loomakasvatajate töö ei seisne pelgalt toodangu kasvatamises – see on pidev tasakaalu otsimine loomade heaolu, keskkonnahoidlike praktikate ja majandusliku toimetuleku vahel.

Viimaste aastate muutused on meile taas meelde tuletanud, kui habras võib olla seni toimivaks peetud süsteem. Eesti loomakasvataja peab täna tegutsema keskkonnas, kus kliimamuutused, karmistuvad regulatsioonid, muutuvad ühiskondlikud ootused ja turu ebastabiilsus nõuavad kiiret kohanemist. Lisaks sellele on tõusnud fookusesse loomade heaolu – mitte ainult eetilises tähenduses, vaid ka tootmise jätkusuutlikkuse ja bioturvalisuse võtmetegurina. Euroopas leviv suu- ja sõrataud on tõstnud ohutaseme kõrgemale tasandile, millega sektori loomakasvatajad peavad nüüd arvestama.

Tõuaretuse tulevik on üha enam seotud tervikliku lähenemisega: lisaks tootlikkusele tuleb pöörata senisest enam tähelepanu loomade tervisenäitajatele, suurendada aretusmaterjali geneetilist mitmekesisust ning toetada lahendusi, mis vähendavad farmide keskkonnajalajälge. See tähendab vajadust uuendada aretusprogramme, kaasates nii teadustulemusi kui ka praktikute kogemusi ning tehes tihedamat koostööd rahvusvaheliste partneritega. Geneetilise progressi kõrval on sama tähtis sotsiaalne vastutus – ühiskond ootab loomakasvatuselt läbipaistvust ja eetilisust.

Majanduslik surve on samuti süvenenud. Tooraine ja sisendite hinnatõus, muutused tööjõuturul ja Euroopa Liidu toetuspoliitika ümberkorraldused panevad proovile ka kõige kogenumad tegijad. Samal ajal peame tagama, et tootmise optimeerimine ei tuleks loomade heaolu ega loodusressursside arvelt. Aina määravamaks muutub, kuivõrd suudame siduda tootmise efektiivsuse kestlikkusega – selles saavad võtmerolli mängida digitehnoloogiad ja andmepõhine juhtimine.

Tehnoloogia areng annab tõuloomakasvatusele võimsaid tööriistu: genoomipõhine selektsioon, tervise- ja keskkonnaandmete integreerimine, automaatne jälgimine ja täppisfarmindus on kõik osa uue põlvkonna loomakasvatusest. Kuid iga tehnoloogiline lahendus peab olema rakendatud mõtestatult – toetamaks traditsioonilisi teadmisi, mitte neid asendades. Inimtegur ja professionaalne kogemus jäävad jätkuvalt asendamatuks.

Ajakirja Tõuloomakasvatus käesolev number toob lugejateni ülevaateid ja arutelukohti, mis aitavad mõista sektori praeguseid pingeid ja tuleviku võimalusi. Siit leiab nii teaduspõhiseid analüüse kui ka inspireerivaid lugusid praktikast, mis aitavad meil kõigil paremini mõista, kuhu suunas liikuda.

Soovin kõigile lugejatele teadmisterohket ja mõtteainet pakkuvat ajakirjanumbrit. Meie ühine eesmärk on hoida Eesti tõuloomakasvatus elujõulisena, vastutustundlikuna ja valmis olla tuleviku väljakutseteks. Koostöös saame seda saavutada. ■

TANEL-TAAVI BULITKO
juhatuse liige
Eesti Tõuloomakasvatuse Liit

Valitud Euroopa riikide sigade heaolu ja karjatervise kavad

Euroopa Liidus on kasutusel mitmeid erinevaid sigade heaolu ja karjatervise standardeid, mis täiendavad Euroopa Liidu (EL) üldist regulatiivset raamistikku. Need standardid on olulised vahendid, millega tagatakse sigade heaolu, karjatervis ja toidu kvaliteet.

ALO TÄNAVOTS
Eesti Maaülikooli põllumajandusteaduse doktor

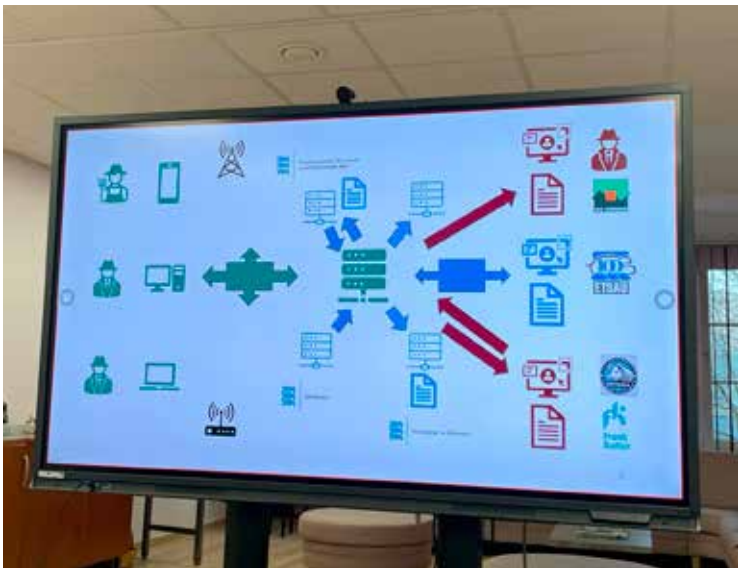

Visioon andmete – st karjatervise ja heaolu – liikumisest erinevate asutuste vahel. *Foto: A. Hellenurme*

Esmalt on oluline märkida, et ELis on kehtestatud üldised miinimumnõuded sigade heaolule, mis on sätestatud direktiivis 2008/120/EÜ. Selles on kehtestatud miinimumnõuded sigade kaitseks lähtuvalt pidamistingimustest, ruumi nõuetest, valgustusest, müra tasemest, toitmisest ja jootmisest. Erinevad riiklikud ja erasektori standardid ületavad sageli neid miinimumnõudeid, kehtestades lisaks ELi õigusakte täiendavaid kriteeriumeid ja kontrollimehhanisme.

Põhjamaa riikide nõuded on tuntud oma kõrgete loomade heaolustandardite poolest, ületades sageli ELi miinimumnõudeid. Need riigid on tihti eeskujuks teistele Euroopa riikidele sigade heaolustandardite tõstmisel. Tähelepanuväärne on, et nende riikide standardid ja programmid on tihedalt seotud riiklike seadustega. See peegeldab nende riikide üldist suhtumist loomade heaolusse ja toiduohutusse.

Soome nägemus

Soomes on peamiseks kvaliteedikavaks Kvaliteedivastutus (Laatuvastuu, https://www.ett.fi), mida koordineerib Soome Loomatervishoiu Liit (Eläinten Terveys ETT ry). See programm on laiaulatuslik ja hõlmab erinevaid aspekte sigade heaolust, karjatervisest ja toiduohutusest. Kvaliteedivastutus on tuntud oma kõrgete bioturvalisuse standardite ja madala antibiootikumide kasutamise poolest. Programm nõuab regulaarseid auditeid ja kontrollimisi farmides. Soome on eriti tuntud salmonella kontrolli programmi poolest, mis on Euroopas üks rangemaid.

Kvaliteedivastutusmärgiga märgistatud liha toodetakse farmides, mis on riikliku sertifitseeritud kvaliteedisüsteemi osa, tagades sellega loomade tervise ja tooteohutuse. Kvaliteedivastutus põhineb sigade tervishoiu- ja seiresüsteemil Sikava (https://www.sikava.fi), mida haldab ETT, tagades info liikumise farmide, tööstuse ja loomaarstide vahel. Selle asutasid 2003. aastal lihatööstused, et ühendada erinevad terviseklassifikatsioonisüsteemid. Kõik need süsteemid liideti kokku üheks vabatahtlikuks riiklikuks registriks, mis sai nimeks Sikava. Sigade heaolu ja kvaliteedi tagamine põhineb korrapärastel veterinaararsti visiitidel, mida viiakse läbi vähemalt neli korda aastas. Sikava süsteemi salvestatud andmed koosnevad muu hulgas sigade heaolu indeksist ja ettevõtte vastutustundliku tootmise näitajatest (rümpade kahjustuste ja loomade hukkumise jälgimine). Sikava liikmed on viis Soome suurimat lihatööstust. Süsteem hõlmab umbes 90% seafarmidest ja 97% toodangust.

Rootsi tee

Rootsis on sigade heaolu ja tervise tagamiseks kehtestatud riiklikud nõuded, mis ületavad kaugelt ELi miinimumstandardeid. Tegemist on ühede rangemate loomakaitsenõuetega maailmas, kus sigade heaolu on reguleeritud seadustega, mitte vabatahtlike sertifitseerimisprogrammide kaudu nagu paljudes teistes riikides.

Üks peamisi erinevusi seisneb selles, et Rootsis peavad sead saama vabalt liikuda – kitsad sulud ja betoonrestpõrandad, mis on paljudes Euroopa farmides tavalised, on seal keelatud. Rootsis on keelatud emiste pidamine puurides, nad peavad saama vabalt liikuda ja pesa ehitada. Lisaks

ei ole lubatud põrsaste sabade kärpimine. Sigadele peab olema tagatud piisavalt ruumi ja tegelusmaterjale. Rootsis on antibiootikumide kasutamine range järelevalve all, keskendutakse haiguste ennetamisele, mis on toonud kaasa ühe maailma madalaima antibiootikumide kasutuse taseme seakasvatuses.

Kõik need meetmed tõstavad muidugi tootmiskulusid, mistõttu on Rootsis sealiha kallim kui mõnes teises Euroopa riigis. Seetõttu on soodustanud rangemad riiklikud regulatsioonid, majanduslikud väljakutsed ja välismaiste ettevõtete strateegiline laienemine Rootsi seakasvatussektori välismaiste ettevõtete omandusse minekut. Küll aga on tarbijad teadlikud ja valmis maksma kvaliteetsema ja eetilisemalt toodetud liha eest.

Norra valikud

Norras on kasutusel põllumajanduse kvaliteedisüsteem (Kvalitetssystem i landbruket, KSL, https://www.ksl.no/), mida haldab Norra Toidu Sihtasutus KSL (KSL Stiftelsen Norsk Mat). Kuigi Norra ei ole ELi liige, on selle standardid üldiselt kooskõlas või isegi rangemad kui ELi nõuded. Norra KSL on tuntud oma range bioturvalisuse protokolli poolest, mis on aidanud hoida mitmed haigused riigist väljaspool. Rangelt on piiratud antibiootikumide kasutamist ja on keelustatud kasvuhormoonide kasutamine. Lisaks sisemisele kontrollimehhanismile toimuvad farmides regulaarsed auditeerimised, mis tagavad Norra toidu kvaliteedi ja ohutuse. KSLi programmis osalemine on farmerile tasuta ja riik on tunnustanud seda kui rahvuslikku standardit.

Animalia koostatud Sigade Heaoluprogramm (Dyrevelferdsprogram for svin, https://www.animalia.no) täiendab KSLi standardeid spetsiifiliste heaolunõuetega. See nõuab seakasvatajatelt regulaarseid veterinaararsti külastusi, haigete ja vigastatud loomade süstemaatilist jälgimist ning tegevuste dokumenteerimist. Samuti pannakse rõhku sigadele sobiva keskkonna loomisele, sealhulgas allapanu ja tegelusmaterjalide pakkumisele. Programm on integreeritud KSLi standardiga, mis tähendab, et seakasvatajad peavad järgima sigade heaoluprogrammi nõudeid, et säilitada oma KSLi sertifikaat.

KSL on tihedalt seotud ka Naudi Norrat (Nyt Norge, https://www.nytnorge.no/), toiduainetootmise kvaliteedi ja päritolu tagamise kavaga. Kui KSL on tootmise kvaliteedikava, siis Naudi Norrat on tarbijale nähtav kvaliteedimärk. Ainult tootjad, kes järgivad KSLi nõudeid, võivad oma toodetel kasutada Naudi Norrat märgist.

Taani standardid

Taani Sigade Uurimiskeskus (Danish Pig Research Centre) haldab kahte standardit: TAANI transpordistandard (DANISH Transport Standard) ja TAANI tootestandard (DANISH Product Standard). Lisaks sellele on neil ka Ülemaailmne Punase Liha Standard (Global Red Meat Standard). TAANI tootestandard on tuntud oma rangete nõuete poolest, mis hõlmavad nii loomade heaolu kui ka toiduohutust. Taani seakasvatus on tuntud madala antibiootikumide kasutamise poolest, ja tootestandard on selles osas eriti range, nõudes antibiootikumide kasutamise põhjalikku dokumenteerimist ja piiramist. Tootjad peavad läbima regulaarsed kontrollid ja kui nad ei vasta standarditele, võivad nad sertifikaadist ilma jääda. Sertifitseerimisprotsess hõlmab regulaarseid auditeid farmides, kus hinnatakse vastavust standardile.

Üks peamisi erinevusi seisneb selles, et Rootsis peavad sead saama vabalt liikuda – kitsad sulud ja betoonrestpõrandad, mis on paljudes Euroopa farmides tavalised, on seal keelatud.

Belgia otsused

BePork (https://www.belpork.be/) on BelPork vzw. poolt 2000. aastal Belgias loodud sigade heaolu standard, mis alates 2021. a koondas enda alla ka Certus (värske liha) ja Meesterlyck (töödeldud liha) kvaliteedimärgid. Selles kvaliteedisüsteemis osaleb ligikaudu 60% kõigist Belgia seakasvatajatest, kes toodavad veidi alla 80% kogu Belgia sealihatoodangust. Ühingu missiooniks on edendada Belgia sealiha kvaliteeti jätkusuutlikul viisil, uuenduslike projektide ja kvaliteedisüsteemide juhtimise kaudu. Standard nõuab, et sigadel oleks piisavalt ruumi, sobiv allapanu ja ligipääs värskele joogiveele. BePork hindab ka bioturvalisuse meetmeid, haiguste ennetamist ja antibiootikumide kasutamist. Sertifitseerimisprotsess hõlmab auditeid farmides ja töötlemisettevõtetes. BePorki eristavad teistest standarditest eriti ranged nõuded sigade transportimisele ja tapmisele, mis on suunatud loomade stressi minimeerimisele.

Hollandi uuendused

Hollandi seakasvatajate tootjate organisatsiooni ja lihasektori keskorganisatsiooni uus, kogu ahelat kattev kvaliteedisüsteem Hollandi Sigade Kvaliteet (Holland Varken Quality, https://www.hollandvarken.nl) alustas 1. märtsil 2025. Väiksem halduskoormus ja digitaalsed reaalajas uuenevad andmed muudavad kvaliteedi tagamise sektoris lihtsamaks. Hollandi Sigade Kvaliteet töötati välja selleks, et tagada toodete kvaliteet sektoris senisest tõhusamalt ja efektiivsemalt. Kehtivad IKB eeskirjad vaadati põhjalikult läbi ja kohandati vastavalt praegustele turutingimustele. Eemaldati juhised, millel puudus lisandväärtus. Näiteks vähendati regulatsioonide arvu 150-lt 100-le, mis tagab selgema ja sihipärasema kvaliteedisüsteemi. Digitaalne süsteem võimaldab tulevikus hõlpsat juurdepääsu ajakohasele teabele, mille abil ettevõtted saavad tõendada oma vastavust kehtivatele nõuetele.

Karjatervise projekti üks paljudest koosolekutest Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli ASis. *Foto: A. Hellenurme*

Saksamaa lahendused

Saksamaalt peab esile tooma kaks seakasvatuse kvaliteedi tagamise süsteemi, Loomade Heaolu Algatus (Initiative Tierwohl, ITW) ja QS-Süsteem (QS-System), mis erinevad oma eesmärkide, fookuse ja toimemehhanismide poolest. Kuigi mõlemad algatused on Saksamaal tuntud ning seotud toiduohutuse ja loomade heaolu tagamisega, on nende lähenemine ja roll toidutootmises erinev.

Loomade Heaolu Algatus (https://initiative-tierwohl.de) keskendub peamiselt loomade heaolu parandamisele ning rakendab vabatahtlikke meetmeid, mis ületavad seadusest tulenevaid miinimumnõudeid. See algatati 2015. aastal koostöös jaekaubanduse, lihatööstuste ja põllumajandussektoriga ning selle eesmärk on pakkuda tarbijatele võimalust toetada kõrgemate loomade heaolu standarditega tooteid läbi turupõhise lahenduse. Programmis osalevad farmid saavad rahalist toetust täiendavate heaolumeetmete rakendamise eest, nagu suurem liikumisruum ja tegelusmaterjalide pakkumine. ITW on vabatahtlik programm, kus farmid, tapamajad ja jaekaubandus saavad liituda ning järgida kõrgemaid heaolustandardeid. Seda rahastavad jaemüügiettevõtted, kes maksavad tasu, mis suunatakse tootjatele. ITW kasutab sõltumatuid regulaarseid auditeid, kus kontrollitakse, kas tootjad täidavad loomade heaolu parandamiseks kehtestatud tingimusi. ITW on turupõhine algatus, mis mõjutab tootmismeetodeid, kuid ei ole otseselt seotud riiklike regulatsioonidega. Sellel on siiski olnud kaudne mõju Saksamaa seadusandlusele, kuna mõned ITW standardid on hiljem võetud aluseks riiklike nõuetena.

QS-sertifikaat on eeltingimus, et farmerid ja töötlejad saaksid oma tooteid müüa Saksamaa suurtes jaemüügikettides, nagu Edeka, Rewe ja Lidl.

QS-Süsteem (https://www.q-s.de) on toiduohutuse ja kvaliteedi tagamise süsteem, mille eesmärk on tagada kogu tarneahela – alates söödatootjatest kuni jaekaubanduseni – vastavus rangetele hügieeni-, kvaliteedi- ja jälgitavusnõuetele. Loomade heaolu on osa QS-nõuetest, kuid see ei ole süsteemi peamine eesmärk. QS on tööstusstandard, milles osalemine on paljudele Saksamaa lihatööstustele sisuliselt kohustuslik. QS-sertifikaat on eeltingimus, et farmerid ja töötlejad saaksid oma tooteid müüa Saksamaa suurtes jaemüügikettides, nagu Edeka, Rewe ja Lidl. QS keskendub laiemale kvaliteedikontrollile, sealhulgas sööda kvaliteedile, ravimite kasutusele, transpordi- ja tapamajatingimustele. QSi raames teostatakse kontrolle ka loomade heaolu aspektidest lähtuvalt, kuid see ei ole nii põhjalik kui ITWs. QS on tootjate ja tööstusettevõtete enda rahastatud süsteem, kus ettevõtted ise tasuvad sertifitseerimise ja auditeerimise eest. QS ei maksa tootjatele loomade heaolu parandamise eest lisatasu. See on kvaliteedistandard, mis toimib paralleelselt seadusandlusega, aidates tootjatel ja tööstusel täita ELi ja Saksamaa õigusakte, keskendudes peamiselt toiduohutusele ja toodete jälgitavusele, et vähendada toiduskandaalide riski. QS on tunnustanud ka Belgia, Taani ja Hollandi vastavaid standardeid.

Iirimaa võimalused

Iirimaal on kasutusel Bord Bia Jätkusuutliku Kvaliteeditagamise Skeem (Bord Bia Sustainable Quality Assurance Scheme, BQAS, https://www.bordbia.ie), mis on riiklik heaolu ja karjatervise standard ja mida haldab Bord Bia – Iirimaa Toidunõukogu. See standard keskendub eriti toiduohutusele ja kvaliteedile, kuid hõlmab ka loomade heaolu aspekte. Seakasvatuse kvaliteedi tagamise süsteemi tuntakse kui Sealiha Kvaliteedi Tagamise Kava (Pigmeat Quality Assurance Scheme, PQAS), mis kehtestab standardid seakasvatusele ja lihatööstusele. Programm on vabatahtlik, kuid enamik suuremaid lihatootjaid ja töötlejaid on sellega liitunud, kuna see on oluline eksporditurgude ja jaemüüjate nõuete täitmiseks. Iirimaa standard on tuntud oma jälgitavuse nõuete poolest, nõudes põhjalikku dokumentatsiooni sigade päritolu ja liikumise kohta. Kõiki PQASi sertifitseeritud farmereid ja liha-

tööstusi auditeeritakse regulaarselt sõltumatute inspektorite poolt, et tagada vastavus standarditele.

BQAS on tihedalt seotud Rohepäritolu (Origin Green) programmiga, mis on Iirimaa jätkusuutlikkuse algatus. See tähendab, et PQASi sertifitseeritud farmid panustavad ka Iirimaa toiduainetööstuse süsinikujalajälje vähendamisse ja keskkonnasäästlikesse tootmispraktikatesse. BQAS ja selle alla kuuluv PQAS on üks Euroopa rangemaid kvaliteedisüsteeme, mis aitab Iirimaal kindlustada usaldusväärsust sealihatööstuses nii kodu- kui ka välisturgudel.

Hispaania lähenemine

Hispaania on EL suurim sealihatootja. Riigis on kehtestatud mitmed sigade heaolu ja karjatervisega seotud programmid, kuid nende iseloom on mõneti erinev võrreldes näiteks Rootsi või Norra riiklikult reguleeritud süsteemidega. Hispaanias on peamised meetmed suunatud õigusaktide täitmisele, vabatahtlike kvaliteediprogrammide rakendamisele ja haiguste ennetusele koostöös veterinaarjärelevalvega.

2023. a märtsis avaldas Hispaania valitsus kuningliku dekreedi 159/2023, millega muudeti mitmeid loomade heaolu puudutavaid määrusi. Selle eesmärk oli vähendada vajadust sabade kärpimise järele ning parandada üldist loomade heaolu. Tegutsevatel farmidel oli kohustus teha vajalikud kohandused kahe aasta jooksul.

Hispaanias on ka mitmeid erasektori juhitud kvaliteedi- ja heaolumärgised. Näiteks INTERPORC Hispaania Loomade Heaolu (INTERPORC Animal Welfare Spain, IAWS, https://www.interporcspain.org), mis on tootmisahela sektoriorganisatsiooni INTERPORC (Hispaania Valge Sealiha Kutsealadevaheline Põllumajandus- ja Toiduorganisatsioon) poolt koordineeritud sertifitseerimissüsteem, mis hõlmab loomade heaolu, toiduohutust, bioturvalisust ja keskkonnahoidu. IAWS on vabatahtlik, kuid selle järgimine võimaldab tootjatel kasutada toodetel spetsiaalset märgistust. 2022. a loodud B+ Loomade Heaolu Kohustus (B+ Animal Welfare Commitment, https://www.bienestaranimalcertificado.com) on rahvusvaheline tunnustusmärk, mis antakse IAWS-sertifikaadi alusel. Tegemist on INTERPORCi poolt edendatava kvaliteedimärgisega, mis kinnitab, et toode pärineb loomadelt, kelle kasvatamisel on järgitud IAWSi standardeid. See on suunatud eelkõige tarbijatele ning turunduslikuks kasutuseks pakenditel ja ekspordidokumentides.

BDporc (https://bdporc.irta.es/) on riiklikul toel Hispaanias tegutsev tehniline platvorm, mille kaudu kogutakse ja analüüsitakse farmide tootmistulemusi, sealhulgas loomatervise ja suremuse näitajaid. See võimaldab andmepõhist lähenemist karjatervise hindamisel.

Laiem vaade

Kokkuvõttes on enamikus riikides sigade heaolu hindamisel olulisel kohal loomade käitumise ja keha seisundi vahetu hindamine farmis. Samas on mitmes riigis, eeskätt Taanis, Saksamaal ja Hollandis, välja arendatud süsteemid, mis kasutavad laiemalt ka tootmis- ja tapamajapõhiseid andmeid.

2023. a märtsis avaldas Hispaania valitsus kuningliku dekreedi 159/2023, millega muudeti mitmeid loomade heaolu puudutavaid määrusi.

Näiteks Taanis on kasutusel integreeritud süsteem, kus kogutakse andmeid tapamajas tuvastatud kahjustuste, suremuse, lonke, ravimite kasutamise ja muude parameetrite kohta ning need on seotud farmipõhise seire ja nõustamisega. Hollandis kasutatakse sarnaseid andmeid osaliselt mitmest vabatahtlikust kvaliteedikavast ning tapamajapõhised näitajad on seotud ka järelevalvesüsteemidega. Saksamaal on seadusega kohustuslik farmipõhine heaolunäitajate hindamine vähemalt kord aastas, hõlmates muu hulgas suremust, ravimite kasutamist ja longet.

Mitmetes riikides, nagu Prantsusmaa, Itaalia ja Hispaania, on kasutusel pigem kvalitatiivse lähenemisega hindamismeetodid, mis tuginevad loomade vaatlusel farmis ning mida kasutatakse sageli osana nõustamisprogrammidest või kvaliteediskeemidest. Kuigi mitmes riigis on selge huvi suurendada andmepõhist hindamist, on andmete kättesaadavus, standardiseeritus ja kasutuspraktikad väga erinevad. Samuti on tapamajapõhiste andmete kasutamine probleemne seal, kus puudub usaldusväärne ja süsteemne andmete tagasisidestamine farmidele või kus andmete täpsus pole piisav objektiivseks hindamiseks.

Kõigis vaadeldud riikides on näha liikumist üha suurema andmepõhise lähenemise suunas, ent lahendamata küsimusi on palju, eeskätt seoses andmekaitse, andmete omandisuhete, standardiseerituse ja praktilise rakendatavusega. Oluliseks trendiks on heaolu hindamise sidumine laiemate kvaliteedi- ja jätkusuutlikkuse kriteeriumidega. Kuigi ühtne Euroopaülene standard puudub, siis arengud liikmesriikides viitavad vajadusele integreerida olemasolevad süsteemid ja luua andmete võrdlemiseks ja analüüsiks sobivad raamistikud.

Projekt „Sigade karjatervise ja heaolu protokolli prototüübi arendamine“ on suunatud tervikliku ja teaduspõhise hindamisraamistiku loomisele, mis võimaldab Eesti seakasvatuses süsteemselt jälgida loomade tervislikku seisundit ja heaolu. Projekti eesmärk on töötada välja praktiline ja kasutajasõbralik prototüüp, mis koondab asjakohased andmed farmitasandil, võimaldab varajast probleemide tuvastamist ning toetab tõenduspõhist otsustamist loomade heaolu parandamiseks. Protokoll töötatakse välja koostöös teadlaste, seakasvatajate ja andmetöötlusspetsialistidega ning see toetub parimatele rahvusvahelistele praktikatele. ■

Projekti „Sigade karjatervise ja heaolu protokolli prototüübi arendamine“ elluviimist toetab Eesti maaelu arengukava (MAK) 2014–2020 meede 16.2 „Koostöö“, uute toodete, tavade, protsesside ja tehnoloogiate arendamise toetus.